

Từ những kinh nghiệm về kinh thị trường của các nước trên thế giới, những thành công và không thành công trong vai trò của nhà nước, cái gọi là “bàn tay” của nhà nước đối với kinh tế thị trường, có thể rút ra một số vấn đề chủ yếu sau đây:

1. Lịch sử kinh tế thế giới đã từng biết và trải qua các mô hình kinh tế: kinh tế tự nhiên, kinh tế thị trường, kinh tế tập trung (kinh tế - kế hoạch hóa), trong số các mô hình kinh tế đó, kinh tế thị trường mặc dù còn có những hạn chế, khuyết tật, nhưng tỏ ra năng động và phù hợp với trình độ phát triển kinh tế hiện nay của các nước trên thế giới. Gần như hầu hết các nước trên thế giới ngày nay (loại trừ vài nước) đều theo mô hình kinh tế thị trường hiện đại với những đặc trưng, màu sắc riêng có của mỗi nước. Có thể nói, đây là xu thế chung của nền kinh tế thế giới ngày nay.

2. Kinh tế thị trường hiện nay ở bất cứ nước nào, dù ở trình độ phát triển nào, cũng đều có sự kiểm soát, can thiệp của nhà nước vào kinh tế thông qua công cụ chủ yếu là các chính sách tài chính tiền tệ, chính sách kinh tế đối ngoại, chỉ khác nhau là ở biện pháp, giải pháp đối với các vấn đề kinh tế cụ thể (nạn thất nghiệp, tiền lương, lạm phát, chính

thiệp của nhà nước vào kinh tế. Đó là thành công của quản lý và điều hành, hay nói cách khác, thành công của sự kết hợp thị trường và vai trò của nhà nước, chứ tuyệt nhiên không phải là thị trường tự điều chỉnh thành công.

3. Các mô hình kinh tế thị trường, dù thành công, hoàn hảo đến mức nào cũng có mặt trái, những khuyết tật vốn có của nó (nạn thất nghiệp, phân hóa giai cấp, xã hội,

lái kinh tế thị trường phát triển theo khuynh hướng, định hướng nhất định, làm cho nó mang đặc trưng, màu sắc riêng biệt. Đó là “bàn tay” thông minh, khéo léo (hoặc không) của nhà nước đối với kinh tế thị trường, là ý chí chủ quan của con người (nhà nước) đối với tính tự phát cố hữu của thị trường. Cũng chính vì vậy mà trên thế giới ngày nay có mô hình thành công, mô hình không thành công, có nước có tốc độ tăng trưởng kinh tế cao, có nước tăng trưởng thấp hơn, hoặc gặp nhiều khó khăn, trì trệ, thậm chí khủng hoảng kinh tế - xã hội sâu sắc. Đó cũng chính là thực trạng kinh tế thế giới ngày nay. Từ đó, một vấn đề đặt ra cần được giải đáp, vì sao trên thế giới ngày nay một nước có thể thành công về mặt kinh tế mà những nước khác thì không, hoặc mức độ thành công không như nhau, có nước có tốc độ tăng trưởng cao, có nước thấp hơn, có nước sau một khoảng thời gian lịch sử bị tụt lại sau, nước khác lại vượt lên phía trước, mặc dù cùng đi theo những khuynh hướng và sử dụng những giải pháp, chính sách kinh tế về cơ bản giống nhau (cùng theo kinh tế thị trường, cùng áp dụng các chính sách kinh tế tài chính tiền tệ cơ bản giống nhau). Lời giải đáp ở đây chính là ở vai trò của nhà nước đối với kinh tế thị trường ở những nước khác

KINH TẾ THỊ TRƯỜNG CỦA CÁC NƯỚC VÀ ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM

PTS. PHẠM MINH TRÍ

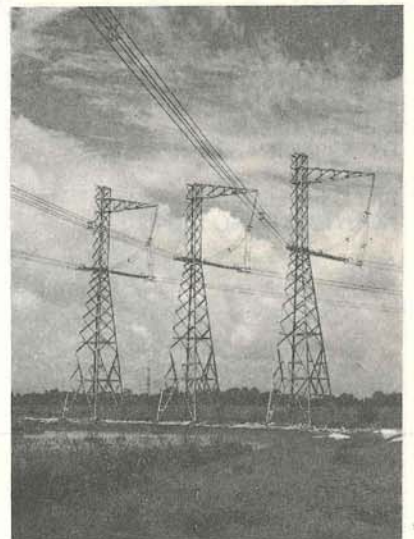
sách thuế, tỷ giá ngoại hối, điều hành và quản lý xuất nhập khẩu...). Kinh tế thị trường ngày nay ở các nước nói chung đều có sự kết hợp một cách có ý thức thị trường và vai trò can thiệp của nhà nước vào kinh tế, sự kết hợp giữa “bàn tay vô hình” của thị trường và “bàn tay” của nhà nước, do đó, các mô hình kinh tế thị trường thành công, chủ yếu là thành công của “bàn tay” nhà nước, vai trò kiểm soát, can

thiệp của nhà nước vào kinh tế. Đó là thành công của quản lý và điều hành, hay nói cách khác, thành công của sự kết hợp thị trường và vai trò của nhà nước, chứ tuyệt nhiên không phải là thị trường tự điều chỉnh thành công.

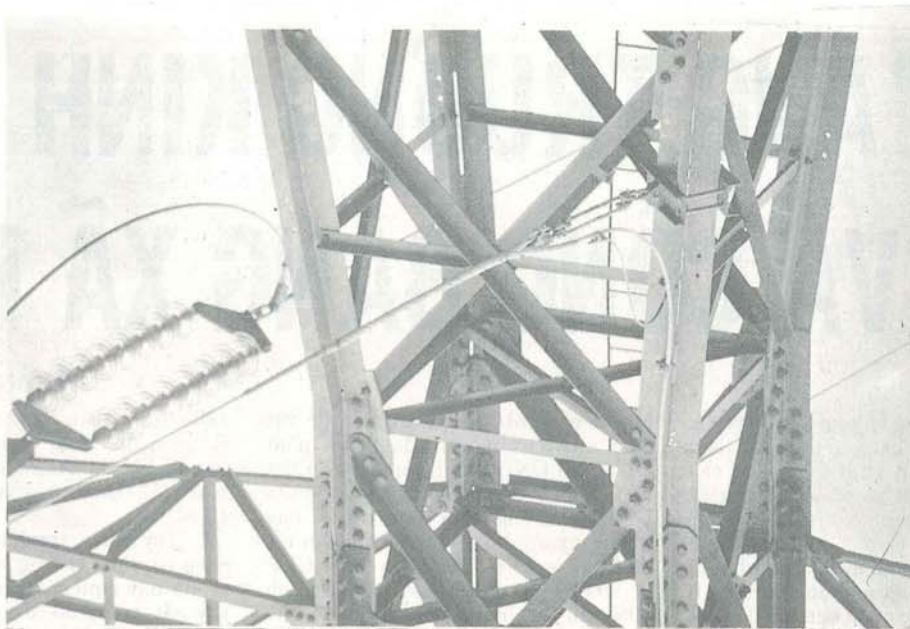
4. Vai trò kiểm soát, can thiệp của nhà nước có thể và có khả năng điều chỉnh, hạn chế những khuyết tật của kinh tế thị trường, điều chỉnh và

nhau, hay nói một cách khác là ở sự kết hợp thành công hay không giữa thị trường và sự can thiệp của nhà nước ở mỗi nước riêng biệt với hoàn cảnh địa lý, kinh tế, xã hội, lịch sử, con người khác nhau.

5. Kinh tế thị trường là nền kinh tế vận động theo cơ chế thị trường, vốn dĩ là nền kinh tế nhiều thành phần, không những có quá trình tự nhân hóa mà còn có quá trình quốc

Ảnh Đoàn Minh Trí

hữu hóa (nhà nước trực tiếp đầu tư vào những ngành, lĩnh vực mà thành phần tư nhân không làm do nhiều lý do khác nhau, nhưng cần thiết cho đời sống kinh tế xã hội ở một số nước như: Anh, Pháp, Ấn Độ, Singapore, Thái Lan, Indonesia, Philippines, Hàn Quốc...) Kinh tế thị trường không hoàn toàn đồng nghĩa với tư nhân hóa, hay chỉ có duy nhất quá trình tư nhân hóa.

6. Sử dụng cơ chế thị trường tức là công nhận tự do kinh doanh, tự do cạnh tranh - nội dung cơ bản của thị trường, là tính năng động và sức sống của kinh tế thị trường. Để cho kinh tế thị trường phát triển đầy đủ, phong phú nhà nước phải bằng hệ thống pháp luật hoàn chỉnh và các chính sách kinh tế khác khuyến khích và duy trì môi trường cạnh tranh bình đẳng, hợp lý, hợp pháp, "sân chơi" đồng nhất giữa các thành phần kinh tế hoạt động trong nền kinh tế thị trường, xóa bỏ độc quyền và các ưu đãi, cản trở hoặc thủ tiêu cạnh tranh hợp pháp trên thị trường.

7. Trong bối cảnh kinh tế thế giới ngày nay, nước nào có đường lối, chính sách kinh tế đúng đắn, phù hợp với quy luật khách quan và hoàn cảnh thực tiễn của nước mình, vận dụng được những ưu thế, thuận lợi trong nước và trên thế giới thì có nhiều cơ hội và khả năng vượt qua những khó khăn, thử thách phát triển kinh tế một cách ổn định, bền vững, gia nhập vào đoàn tàu kinh tế của thế giới đi tới những đỉnh cao của cuộc sống giàu mạnh, văn minh, không bị tụt hậu, rớt lại đằng sau.

8. Công cuộc cải cách, đổi mới của ta theo đường lối của Đảng mới diễn ra trong khoảng hơn 10 năm,

một khoảng thời gian lịch sử ngắn ngủi. Chúng ta chưa có nhiều kinh nghiệm về quản lý kinh tế thị trường, trong khi đó có nhiều khó khăn phải đương đầu với nhiều vấn đề kinh tế - xã hội gay gắt. Do đó, việc nghiên cứu, rút kinh nghiệm từ mô hình kinh tế thị trường của các nước nhằm khắc phục những hạn chế, khuyết tật vốn có của nó, vận dụng những mặt thành công trong mô hình của các nước trên thế giới là một việc có ý nghĩa cấp thiết đối với việc giải quyết những vấn đề kinh tế - xã hội trong công cuộc đổi mới của chúng ta hiện nay cũng như trong thời gian tới.

Đương nhiên, hiện nay không có một lý thuyết chung hay mô hình kinh tế lý tưởng cho tất cả các nước, nhưng những kinh nghiệm thành công và không thành công có thể giúp chúng ta tham khảo bổ ích trong việc hoạch định các chính sách kinh tế nhằm giải quyết tốt các vấn đề kinh tế - xã hội, phát triển nền kinh tế thị trường của ta ngày càng mạnh mẽ và phong phú hơn.

9. Định hướng XHCN, về mặt lý thuyết và thực tế, hoàn toàn không mâu thuẫn với kinh tế thị trường, vì định hướng XHCN chính là thể hiện sự quản lý của nhà nước theo khuynh hướng, định hướng đã xác định (định hướng XHCN). Vấn đề đặt ra không phải là định hướng XHCN có mâu thuẫn hay không với kinh tế thị trường mà vấn đề ở chỗ, bằng phương cách nào, cách thức nào để hướng kinh tế thị trường của ta theo định hướng XHCN. Muốn phát triển nền kinh tế thị trường của ta theo định hướng XHCN phải có những yếu tố nào để đảm bảo cho định hướng XHCN.

10. Định hướng XHCN là hiện thực khả thi nếu dựa vào các yếu tố chủ yếu sau đây:

. Bảo đảm sự lãnh đạo tuyệt đối của Đảng cộng sản VN, thông qua đường lối, chính sách, kiểm tra, giám sát, lựa chọn nhân sự bộ máy lãnh đạo, nhưng Đảng không làm thay nhà nước và Đảng phải tự đổi mới, nâng cao và hoàn thiện năng lực lãnh đạo của Đảng. Có thể nói, đây là điều kiện tiên quyết cho định hướng XHCN.

. Sự quản lý có hiệu lực của nhà nước, thông qua một bộ máy nhà nước trí tuệ, trong sạch và có hiệu lực.

. Cơ chế quản lý kinh tế phù hợp được xác lập, từng bước cải tiến và hoàn thiện theo hướng thể chế hóa các chiến lược phát triển, chính sách kinh tế xã hội, định hướng phát triển kinh tế - xã hội trong thời gian dài và trong từng thời kỳ nhất định.

. Luôn luôn cảnh giác, đề phòng và khắc phục mọi biểu hiện xa rời đường lối của Đảng và các khuynh hướng chệch hướng XHCN trong mọi hoạt động kinh tế xã hội.

11. Cần lưu ý các khuynh hướng tư tưởng lệch lạc đối với kinh tế thị trường:

. Sùng bái kinh tế thị trường, xem kinh tế thị trường là thiên đường, để cho kinh tế thị trường tự phát điều chỉnh, tự do phát triển.

. Cho rằng kinh tế thị trường có thể tự điều chỉnh nên nhà nước không cần kiểm soát, can thiệp gì đối với kinh tế thị trường.

. Cho rằng chỉ có phát triển kinh tế tư nhân mới là phương thức duy nhất để phát triển kinh tế thị trường của ta hiện nay■